

com una espècie de patent de cors, com a legitimació de crear a la lleugera «mots de llatí vulgar» que mai existiren i de l'actitud de penjar-ho tot al llatí vulgar, sense tenir gaire present la vida de la llengua en els llargs segles de l'Alta Edat Mitjana. Amb un salt mortal hom botava des de Ciceró fins a Lull, procediment còmode perquè estalvia la feina de pensar però perillós com els salts acrobàtics. —³ «L'emblanquinada té la seva tècnica: la *beurada* exigeix el seu punt de densitat, segons la condició i les circumstàncies del parament que l'ha de rebre», E. Fajarnés en Villangómez, *Lli. d'Eiv.*, 200.
⁴ Una *asbeurà real* dita Poet de Bernardo, a Orba, ratlla de Benidoleig; el Poet de l'Ull és una *asbeurada* en el Ràfol d'Almúnia. En terra valenciana es diu sobretot de l'indret on la llei consuetudinària pastoral ha concedit el dret d'*abeurar* el bestiar: una *albeurà de ganao* (MGadea, *T. del Xè* 1, 333) o una *albeurà real*: sentit un i altre a Penàguila i a Tàrbena; però una *ambeurada* a Balones (1963). —²⁰
⁵ L'*InvLC* documenta des de 1292: «a l'*ambega*», doc. de Millars; «hagen escurar *embegues* capdals e filloles d'aquelles», a. 1379; «l'eau du ruisseau de Thuir arrosait --- les *ambegues* étant parées, par le trenc dít de Laugustrine, un jardin», a. 1764, Desplanque, *Inv. Arch. Thuir*, 92a. El sento viu a Comalada, a Nefiac, a Illa (1960), on el definiren «una taparada per fer anar l'aigua dins una propietat». ¿Potser un *AMBICA paral·lel a l'AMB-EL-ICA d'on vénen el lleon. *embelga* i cast. *amelga* 'solc que rodeja', sense assimilació de MB per la consciència d'un prefix *em-* (com en *embut*, *embosta*)? —⁶ Desconnectat en català de la família de *beure*, a causa de la *é*, l'han canviat vulgarment en *viveró* (per influència de *viure*, *viver*) a Menorca i zona alcoiana.³⁵

BI-, prefix culte, pres del llatí (originàriament fet amb BIS 'dues vegades'), que denota 'doble', 'doblement', 'dues vegades', com en *biangular*, *biannual*, *bicarbonat*, *bisulfat*, etc., que apareixen en aquest diccionari sota el segon element; ací indiquem els mots on no apareix clara la formació:⁴⁰

Biceps, 'múscul que té dos caps o orígens', del llatí *biceps* 'de dos caps' (derivat de *caput* 'cap' amb el prefix *bi-*; gen. *bicipitis*); *bicipital*, adj. 'que té una extremitat dividida en dues parts'.⁴⁵

Bienni, 'període de dos anys', del llatí *biennium* 'id.' (fet d'*annus* i *bi-*); un exemple ja l'any 1438 (DAG.); una variant *billeni* apareix en una comèdia del mallorquí Pere d'A. Penya (1823-1906), publicada ara en *Bibl. Les Illes d'Or* (ed. Moll, Palma), I, p. 12: «per res del món voldria que aquest desastre dins es meu *billeni fos!*» (parla un regidor); *biennal*, adj. [1531, *AlcM*] de *biennalis* 'id.'; paral·lelament s'han fet *trienni*, *triennal*, *quadrienni*, *quadriennal*, *quinquenni*, *quinquennal*, *sexenni*, *sexennal*, *septenni*, *septennal*, *decenni*, *decennal*; *biennar*, ant. 'ocupar un càrrec dos anys' [1557, *AlcM*].

Bifer, -a, adj. '(planta) que fa fruit dues vegades l'any', del llatí *biferus* 'id.' (derivat de *ferre* 'portar'⁶⁰

amb el prefix *bi-*).

Bimestre, 'espai de dos mesos' [1803, Belvitges], del llatí *bimestris* 'id.' (derivat de *mensis* 'mes' amb *bi-*); *bimestral* 'que té lloc cada dos mesos' o 'que dura dos mesos'.

Binar, 'fer la segona llaurada' [1559, *AlcM*], 'dir dues misses en un dia el mateix sacerdot', del llatí vulgar *BINARE 'id.' (derivat de *binus* 'doble'); comú a tot el romanç hispànic i gàllic (cast., port., occità *binar*, fr. *biner*); *binari*, -ària 'que consta de dos elements' [Lab. 1839].

Binaural, adj. 'que té dues orelles', amb *auris* 'orella'.

Binocle, 'ullera doble de llarga vista', amb *oculus* 'ull'; *binocular*, adj.

Binomi, -òmia, adj. 'que consta de dos termes'; *binomi*, subst. 'expressió algebraica que consta de dos termes'; del baix llatí *binomium* 'id.', substantivació de l'adj. *binomius* 'de dos noms', i aquest fet a base del fr. *nom* o de l'it. *nome* 'nom' (ll. *nomen*); l'adjectiu *binomius* existia ja amb el seu significat matemàtic des del S. XI almenys i el subst. *binomium* fou utilitzat per G. de Cremona el S. XII per traduir l'expressió euclidiana *ἐκ δύο ὀνομάτων* 'de dos noms' en les seves versions llatines de les traduccions àrabs dels matemàtics grecs (Spitzer, *MLN* LVI, 426-9); per a Itàlia, veg. Migliorini, *Cos' è un Vocabolario*, 98-99. Paral·lelament a *binomi* s'han fet *monomi* i *polinomi*.

Bípede, -a, adj. 'que té dos peus', pres del llatí *bipes*, *bipedis* 'id.' (fet amb *pes*, *pedis* 'peu' i *bi-*).

Bipenne, adj. 'de dues ales', pres del llatí *bipennis*, *bipenne* 'id.' (fet de *bi-* i *penna* 'ala'). J. G.

Biaces, V. *beaces* (SAC)

BIAIX, 'direcció obliqua en què està, es mou o és tallada alguna cosa', del mateix origen que el francès i occità *biais* id.; encara que és mot d'origen incert, és versemblant que el verb oc. ant. *biaissar* 'apartarse', 'claudicar', 'obliquar', derivés de *aissar* 'inquietar-se, planejar', llatí ANXIARI, i d'*ais* 'fàstic, enuig' (ll. ANXIA), amb el prefix pejoratiu BI(S)-, prenent primer el sentit de 'tenir basques d'alguna cosa, avorri-la', d'on 'desviar-se'n'; de *biaissar*, cat. *biaixar*, degué formar-se després *biaix*, *biais*, 'obliquitat'. □ I.^a doc.: fi S. XIII, Lull; Llegendes rimades de la Bíblia de Sevilla.

En aquestes llegim que la túnica inconsútil del Senyor «àngels la feren, menys de tayl, / pus clara que de nuyl matayl; / custura no y avia gens, / través, *biax*, *galiament*» (v. 1135). Ací és, doncs, ja, expressió de costura però amb matis depreciatiu, amb un fort deix de suggerència moral, de insinuació de defectes (cf. *galiament* 'enganys'). Ja n'hi ha diversos exemples en les obres de Lull: «un mestre gità per una finestra una neula, la qual *em biax* se moch tota hora tro a la terra --- la neula, cor és prima e ample, cau per l'èer *de biaix*» (*Merav.* II, 17); sembla que *de biaix* fos ja llavors la locució adverbial estereotipada,